

MED KJIGAMI

MANICA LOBNIK, GORNIKI IN ČAS*

Vrsta sodobnih slovenskih pisateljev se je z Manico Lobnik povečala za novo ime, ne moremo pa reči, da bi se bila zaradi tega naša literatura oboogatila z novim izvirnim in kvalitetnim leposlovnim delom. Zakaj prvenec Manice Lobnikove se kljub svojemu novemu fabulativnemu okviru ne vzdiguje iznad preprostega večerniškega pripovedništva, kakršno se je že pred desetletji uveljavilo pri nas. »Gorniki in čas« so namreč v bistvu le ganljiva in sentimentalna, čeprav nekoliko aktualizirana zgodba o razpadu stare in trdne kmečke družine, ki se je zrušila v povojnih družbenih spremembah na vasi. Tudi v idejnem pogledu ne odkrijemo v povesti Manice Lobnikove ničesar bistveno novega, pa tudi ne zanimivega. Odnos avtorice do kmečkega sveta je namreč močno podoben odnosu mnogih prozaistov, ki so se po vojni ukvarjali s podobno tematiko. Tudi Manica Lobnik namreč s prizadevno natančnostjo in skrbnostjo opisuje dnevna opravila na polju, kmečki inventar in običaje, trgatav in zabavo, jutro in večer na deželi. In nikakor ni pretirano, če zapišemo, da precej odstavkov v tej knjigi sodi prej v strokovni opis kmečkih del in šeg kakor pa v literaturo. S standardnim opisovanje kmečkega življenja in dogodkov na vasi je Manica Lobnikova napravila le nov odtis klišeja, kakršnega si je ustvaril po vojni naš tako imenovani kmečki realizem. Razumljivo je seveda, da tak kliše nima velike zveze z umetnostjo, pa tudi z resničnim življenjem na vasi ne. Kar povejmo odkrito, da danes kmet ali agronom ali skoraj vsakdo, ki živi in dela na vasi, globlje vidi in se tudi bolje orientira v moralni, socialni in gospodarski problematiki kmečkega sveta kot pa marsikateri sodobni pisatelj.

Edino pomembnejšo potezo v povesti Manice Lobnikove vidim le v tem, da je avtorica delno opustila izraze, prevzete iz dnevne in za široko potrošnje namenjene sociologije, s katero so mnogi pisatelji po vojni — in ne samo pisatelji — razvrščali živega kmečkega človeka v razne sheme in pravila, ko da nimajo opravka z ljudstvom, ampak s polji v koordinatnem sistemu. Pod vplivom in po zgledu kmečkega realizma opisuje tudi Manica Lobnik propad kmečkega individualizma. Kot v mnogih drugih povestih in romanih se tudi glavni junak povesti »Gorniki in čas« v novih družbeno ekonomskih pogojih po dolgem in brezuspešnem upiranju, poln nevere odloči za novo kolektivno obliko svoje socialne in ekonomske eksistence. In če bi sodili o družbenem premiku kmeta iz individualne osamljenosti v kolektivno oziroma zadružno občestvo zgolj po literarnih delih, bi že zdavnaj morali biti vsi naši kmetje včlanjeni v obdelovalne zadruge in bi bilo le še s težavo najti kje kako starko, ki individualno gospodarja na pozabljeni in odročni krpi zemlje visoko v gorah. Pripomniti pa je treba tudi to, da iz posameznih povesti in zgodb, ki opisujejo kmečko življenje v prvih povojnih letih, ko je bilo gibanje za vstop v obdelovalne zadruge na višku, ne zvemo поблиže niti tega, za kakšno obliko in stopnjo zadružništva se odločajo junaki naših piscev. Ta ugotovitev ne razve-

* Manica Lobnik, Gorniki in čas. Založila Državna založba Slovenije. Ljubljana 1957.

ljavljaja zgornje trditve, marveč opozarja le na neko ohlapnost in nedoločnost pri opisovanju konkretnega kmečkega življenja, ki je značilna za te vrste literaturo. Za večino naših leposlovnih del s kmečko tematiko namreč velja, da so resnične življenjske razmere na vasi docela drugačne od tistih, s katerimi nas seznanjajo naši pisatelji. V kmečkem svetu se sprožajo in razrešujejo vse drugačni, globlji in usodnejši problemi, kakor pa je na primer melodramska zgodba o starem Gorniku in njegovih pobeglih otrocih. Zato se moramo vprašati, od kod izvira ta v bistvu tragični nesporazum med tako imenovanim kmečkim realizmom in življenjsko resničnostjo?

Nikakor ne trdim, da mnogi prizori v delih, ki se v njih pisatelji ukvarjajo s kmečko tematiko, nimajo literarne vrednosti in veljave. Tudi v povesti »Gorniki in čas« je nekaj takih odstavkov in avtorica je z opisom bega Gornikovih otrok v lažje službe, v pisarne, tovarne in v odbore ponekod lepo opisala depopulizacijo podeželja in odmiranje stare kmečke rodovine, ki je v nacionalnem in gospodarskem pogledu še pred malo časa bila najtrdnejše jedro slovenskega naroda. Vendar pa ti posamezni odstavki ne morejo spremeniti v bistvu zgrešene in umetniško neresnične podobe kmečkih usod in kmečkega življenja. Tragični nesporazum med sodobnim pisateljem in življenjsko resničnostjo na vasi, mimo katere umetnik ne more in ne sme z zavezanimi očmi, je predvsem posledica dejstva, da si pisatelj svojega razmerja do snovi ni izoblikoval na podlagi lastne kritične presoje in lastnih kritičnih opazovanj, marveč le v splošnih okvirih pasivno dojetih nazorov in pasivno dojete praktične politike. In vse dotlej, dokler se pisatelj v tem pogledu ne bo osamosvojil in si zgradil kritičnega odnosa do življenja in družbe, ki jo opisuje, se bo prepad med njegovim delom in umetnostjo samo večal, se poglobljal in postajal v umetniškem in moralnem pogledu za pisatelja vse usodnejši.

Tudi povest Manice Lobnikove je nastala na taki stranpoti in boleha na pomanjkanju pisateljskega poguma, odkriti umetniško resnico o življenju. Je primer omahovanja med tistim, kar človek resnično vidi, občuti in doživlja, in tako imenovano na vse strani dopadljivo literaturo.

Bojan Štih

MANICA LOBNIK, ROSA NA PAJČEVINI

Nihče ne pričakuje, da bodo dela, ki prihajajo izpod peres mladih avtorjev, izklesana do temelja, da bodo artistično izbrušena in dognana do kraja in da nam bodo razprla nove neslutene vidike v dušeslovnih interpretaciji; ne, prvenci so lahko neprečiščeni, grobo izdelani in v njih utegnejo biti nekritično importirane primesi, nujno za obet pa je nekaj: da presenetli in osupne neka samosvoja umetniška poteza, ki takorekoč presvetli vso nehomogeno tvarino in pri kateri začutiš, da se skriva za njo suverena pisateljska osebnost. Tega in pa neke sveže, iskreno intimne izpovednosti, ki jo mladost s tako široko, četudi nerodno kretnjo razdaja, je pogrešati pri drugem pripovednem delu Manice Lobnikove »Rosa na pajčevini«.*

Dva pripovedna prijema, ki se po naravi izključujeta, životarita na paradoksalen način drug ob drugem v avtoričini zamisli in jo vsak po

* Manica Lobnik, Rosa na pajčevini. Založba Obzorja. Maribor 1957.